

ÍTACA

Revista de Filologia

Dossier:
100 anys de Pompeu Fabra

Universitat d'Alacant
Núm. 10
Any 2019

RESSENYA A ÍTACA. REVISTA DE FILOLOGIA. DOSSIER: 100 ANYS DE POMPEU FABRA. NÚM. 10. ALACANT, UNIVERSITAT D'ALACANT, 2019, 254 PP., E-ISSN: 2172-5500

REVIEW TO ÍTACA. REVISTA DE FILOLOGIA. DOSSIER: 100 ANYS DE POMPEU FABRA. NÚM. 10. ALACANT, UNIVERSITAT D'ALACANT, 2019, 254 PP., E-ISSN: 2172-5500

JOSEP D. CLIMENT MARTÍNEZ
josepclim@gmail.com

IES Cid / Universitat Oberta de Catalunya

El 2018 es va celebrar l'Any Pompeu Fabra amb l'objectiu de recordar i commemorar la figura i l'obra del gramàtic de Gràcia 150 anys després del seu naixement i al cap de 100 anys de la publicació de la *Gramàtica Catalana*. A la celebració, coordinada per la Direcció General de Política Lingüística, s'hi van sumar nombroses entitats i institucions del món acadèmic, cultural social i polític de la totalitat dels territoris catalanoparlants, amb la idea d'homenatjar i valorar Fabra per la seua tasca esmerçada en la construcció i consolidació del català modern i mostrar la voluntat de treballar tots plegats pel futur de la llengua catalana.

Encara que la major part d'actes i iniciatives van celebrar-se a Catalunya, també al País Valencià s'organitzaren exposicions, conferències, rutes literàries i publicació de llibres i articles analitzant la relació de Fabra amb els valencians de la seua època i la influència en la codificació del valencià.

És en aquest context que la revista *Ítaca. Revista de Filologia*, editada pel Departament de Filologia Catalana de la Universitat d'Alacant, ha publicat el dossier «100 anys de Pompeu Fabra» en el qual han participat diversos especialistes, i que segons Isabel Guardiola i Caterina Martínez, que han estat coordinadores, s'estructura al voltant de tres nuclis temàtics, els estudis sobre Fabra i la seua obra, la recepció de la tasca fabriana en els diversos territoris catalanoparlants i la seua continuïtat en l'actualitat.

En el primer article, «Pompeu Fabra: sistematicitat i pervivència», M. Teresa Cabré, presidenta de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, ofereix una visió personal sobre Fabra basada en dos aspectes. El primer, les qualitats del personatge, «d'idees clares, decidit, perseverant, amb una gran capacitat i voluntat de treball, institucionalment lleial i un gran sentit pràctic», a més de bon comunicador i estrateg, atributs que en part havia cultivat al llarg de la seua preparació com a enginyer, que l'havia dotat d'un mètode de resolució de problemes ben eficient. I el segon, la pervivència actual dels principis en què es fonamenta la seua obra, «un model flexible i amb capacitat d'adequar-se a circumstàncies expressives i comunicatives diverses», i que ha aconseguit integrar gran part de la variabilitat de la llengua catalana.

El següent article, «Descripció i prescripció en la *Gramàtica catalana* de Fabra (1918) i en la *Gramàtica de la Llengua Catalana* de l'IEC», Nicolau Dols reflexiona sobre els conceptes de descripció i prescripció gramatical a partir de l'anàlisi de la tècnica descriptiva de la *Gramàtica* del 1918 i la comparació amb l'actual de l'IEC. Així, Dols es qüestiona l'existència d'una oposició entre descripció i prescripció, reflexiona sobre les fonts teòriques de la prescripció gramatical i els seus orígens, descriu la praxi prescriptiva de la *Gramàtica* del 1918, basada en la descripció sense voluntat normativa i en l'establiment d'un diàleg normatiu amb l'elit observada, i analitza el model descriptiu de la *Gramàtica* del 2016, que adopta quatre nivells prescriptius i s'equipara a la de Fabra pel que fa a l'adopció d'una actitud dinàmica que considera que «la llengua és viva i pertany als seus parlants».

Per altra part, Jordi Ginebra s'ocupa d'analitzar la «Teoria fraseològica en la *Gramàtica catalana* (1956) de Pompeu Fabra», amb l'objectiu de contribuir a la història de la reflexió sobre les unitats fraseològiques, atés els escassos estudis existents sobre el tema derivats del recent naixement de la fraseologia com a disciplina acadèmica. Ginebra constata que Fabra «no hi dedica atenció especial ni n'organitza l'estudi d'una manera sistemàtica», i tampoc empra cap terme per a anomenar-les sinó que segueix la tradició gramatical i les situa en el capítol dedicat a la composició. Tot i això, el professor Ginebra destaca l'existència un material fraseològic ric i abundant i, fins i tot assegura que Fabra va copsar «el pinyol conceptual de les unitats pluriverbals lexicalitzades».

Un segon bloc d'articles s'articulen al voltant de la recepció de l'obra de Fabra al llarg dels territoris catalanoparlants. En primer lloc, Antoni Ferrando estudia el paper de Fabra com a referent entre els valencians en la codificació de la llengua. Així, en l'article «Fabra i l'autoritat lingüística al País Valencià: la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Valencians (1937-1939)», analitza el paper d'aquesta entitat inspirada en els objectius i l'estructura de l'Institut d'Estudis Catalans, que esbossà iniciatives ben interessants, com ara la creació de la Biblioteca del País Valencià, i engegà accions i projectes significatius en el camp de la llengua, com ara declarar oficials les Normes de Castelló de 1932, redactar un *Diccionari General de la Llengua*, publicar diversos manuals gramaticals, revistes o textos literaris. Dissortadament, però, la dinàmica de guerra durant la seua curta vida frustraren pràcticament totes les iniciatives. A més a més, resulta especialment interessant la publicació per part de Ferrando de les Actes de les reunions de la Secció Filològica de l'IEV, redactades per Carles Salvador, el seu secretari, que descriuen detalladament els projectes i il·lusions dels seus membres, molts dels quals han hagut de passar més de 70 anys en convertir-se en realitat.

M. Àngels Francés analitza les relacions entre «Pompeu Fabra i els escriptors» arran de l'aprovació de les propostes codificadores de l'IEC; en primer lloc dels autors huitcentistes, com ara Joan Maragall, Jacint Verdaguer o més tardanament de Mercè Rodoreda, i en segon lloc entre els autors valencians, els quals van acceptar la normativa fabriana amb l'aprovació de les Normes de Castelló el 1932; tant és així que la reforma proposada per Fabra «va acabar per imposar-se a tot el territori». Finalment, Francés clou l'article amb un annex amb quatre mostres literàries dedicades a Fabra per part de Josep Pla, Pere Quart, Joan Brossa i Salvador Espriu.

De l'evolució «Del català que ara es parla a la implantació del català normatiu al País Valencià» s'ocupa Brauli Montoya, que descriu les dues tendències lingüístiques presents en tots els territoris catalanoparlants al segle XIX, l'acadèmica o literària i la del *català que ara es parla*, i com les propostes formulades per Fabra des de *L'Avenç* van obrir-se camí a poc a poc fins a implantar-se totalment durant el primer terç del segle XX. En aquest sentit, Montoya es fixa especialment en l'interès demostrat per part del gramàtic de Gràcia en l'evolució del procés al País Valencià, concretat en les seues visites a les terres valencianes, que culminaren amb l'aprovació de les Normes de Castelló.

Enric Ribes Marí, per la seua part, parla de «Marià Villangómez: el fabrisme a les Pitiüses», escriptor a qui considera «l'artífex de l'adaptació i acceptació de les normes de Fabra a Eivissa i a Formentera». Ribes ressegueix la seua trajectòria docent, l'aprenentatge de la gramàtica normativa, els articles descriptius de la varietat eivissenca i la tasca d'aprofundiment en el coneixement de la parla de les Pitiüses fins a arribar a la publicació del *Curs d'iniciació a la llengua. Normes gramaticals. Lectures eivissenques i formentereres* el 1973, on exposa la seua proposta d'adaptació normativa centrada en la morfologia nominal i verbal de les illes.

Albert Turull estudia «Les tres fases de l'assumpció nord-occidental de l'estàndard (i viceversa)», amb la pretensió d'oferir una visió panoràmica i personal de tres dècades d'història de les relacions entre «l'estàndard de la llengua catalana i la seva varietat nord-occidental», centrades en tres estadis,

reivindicació, estudi, normalització. Així, Turull descriu les aportacions de diversos estudiosos i els debats generats durant aquests anys al voltant de la construcció d'un estàndard per al conjunt de la llengua catalana, constata que actualment s'ha deixat de banda la idea d'un model monocèntric i monolític, i mostra com s'ha formulat una proposta bidireccional a partir d'un model composicional i polimòrfic, la qual cosa ha portat a «l'assumpció de l'estàndard per part dels nord-occidentals [i a] l'assumpció nord-occidental de l'estàndard».

Finalment, cal destacar que la revista conté dues ressenyes relacionades directament amb Pompeu Fabra. La primera, de Josep V. Garcia Sebastià, sobre el llibre d'Antoni Ferrando *Fabra, Moll i Sançbis Guarner. La construcció d'una llengua moderna de cultura des de la diversitat*, obra que recull diversos treballs de l'autor revisats i actualitzats sobre la vida i obra del gramàtic de Gràcia i la tasca que van dur a terme els tres autors per adaptar la normativa de l'IEC a les Illes Balears i al País Valencià. Així, Sebastià destaca la gran quantitat i diversitat de fonts emprades per Ferrando, el retrat que presenta dels estudiosos més rellevants en la història contemporània de la llengua i la literatura catalanes, la reflexió sobre el present i el futur de la llengua implícita en el text i la reivindicació de la vigència de l'ideari idiomàtic fabrià.

Per altra banda, Llorís Picó presenta la ressenya del monòleg *Pompeu Fabra: jugada mestra*, de la companyia Inútils Mots, dirigit per Maria Pla i escrit i interpretat per Òscar Intente, i que va ser representat a Alacant dins dels actes de la Jornada Internacional *100 anys de l'obra de Pompeu Fabra*. L'obra es basa en un tenista, recordem que Fabra era un gran aficionat al tennis, que necessita fixar unes normes per a practicar l'esport, creant un paral·lisme amb la necessitat de crear unes normes lingüístiques. Per a Picó hi ha una posada en escena impecable, basada en donar a conèixer la figura i obra de Fabra i la seua jugada mestra, la creació d'una normativa per a la llengua, que permet la creació d'una peça teatral moderna que compleix amb escreix el seu objectiu.

La revista es clou amb un article sobre «Innovació lèxica i diccionari: la funció dels neologismes com a criteri per l'actualització lexicogràfica?» a càrrec d'Elisabet Llopert-Saumell, estudi vinculat al projecte «NADIC: neologismes per a l'actualització del diccionari normatiu», on proposa recollir als diccionaris normatius els neologismes estilístics quan presenten un ús freqüent i estable, tot i que són propis de l'àmbit familiar o col·loquial, per tal de garantir una representació més exacta del lèxic mental compartit pels parlants.

En definitiva, amb la publicació de la revista *Ítaca. Revista de Filologia*, i del dossier dedicat als «100 anys de l'obra de Pompeu Fabra», el Departament de Filologia Catalana i la Universitat d'Alacant contribueixen amb una excel·lent dignitat als homenatges a l'anomenat «el seny ordenador de la llengua catalana», un personatge imprescindible per al present i el futur del nostre país i la nostra llengua.